ADABIYOT O‘QITISHDA MULTIMEDIA DASTURLARIDAN FOYDALANISH

O‘zbek tili va adabiyot yo‘nalishi,

1-kurs magistranti

Abdug‘aniyeva Dildora

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy adabiy ta’limda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati va multimedia dasturlarining o‘rni tahlil qilingan. Tadqiqot davomida adabiyot darslarini tashkil etishda an’anaviy usullardan voz kechmagan holda, ularni raqamli vositalar bilan uyg‘unlashtirish metodikasi yoritib berilgan. Maqolada vizual va audio materiallarning asar mazmunini tushunishdagi psixologik ta’siri hamda dars jarayonida qo‘llaniladigan zamonaviy interaktiv metodlar bo‘yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Tayanch so‘zlar: innovatsion yondashuv, multimedia, adabiy ta’lim, vizualizatsiya, interaktiv metodlar, badiiy asar, raqamli texnologiyalar, metodika.

Kirish

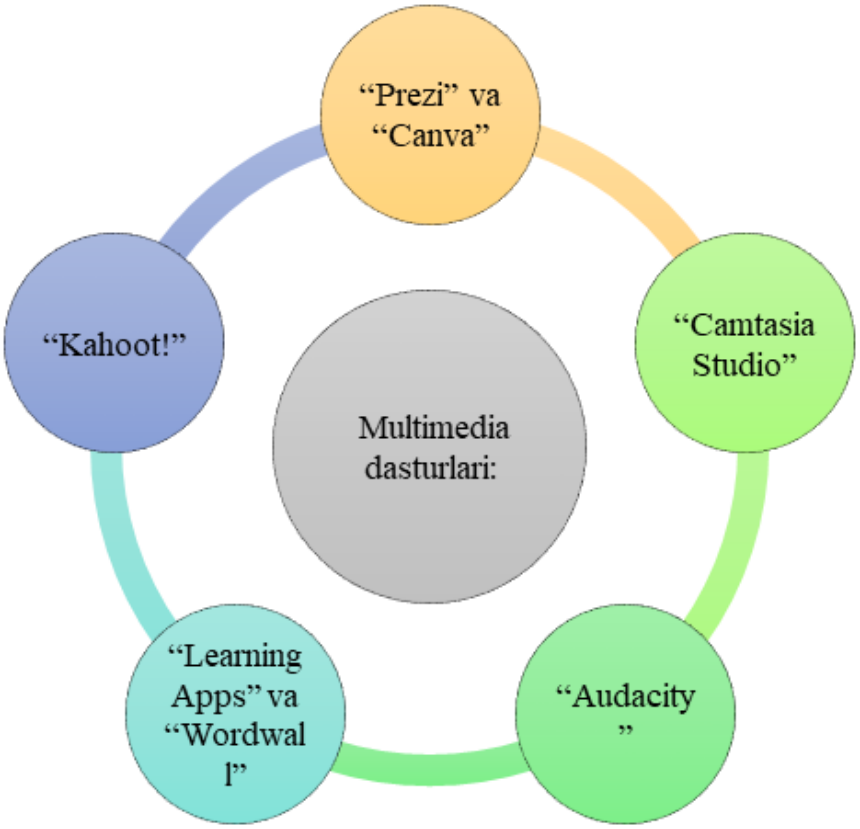
Bugungi shiddatli globallashuv davrida milliy ma’naviyatimiz asosi bo‘lgan adabiyotga e’tibor qaratish va uni yoshlar ongiga innovatsion usullar orqali singdirish strategik vazifaga aylandi. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek, “Tadbirkorlik va xususiy mulk himoyasini ta’minlamasdan turib, xalqimiz farovonligiga, mamlakat taraqqiyotiga erishib bo‘lmaydi” degan g‘oya zamirida nafaqat iqtisodiy, balki ma’rifiy o‘sish ham yotadi. Davlatimiz rahbarining ***2026-yil 20-oktabrdagi “Mamlakatimizda o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til*** siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni hamda ta’lim tizimini raqamlashtirishga oid qarorlari adabiy ta’limni yangi bosqichga olib chiqish uchun huquqiy poydevor bo‘lib xizmat qilmoqda. Zamonaviy adabiyot darslarida multimedia dasturlaridan foydalanish shunchaki texnik ehtiyoj emas, balki yosh

avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning eng samarali va jonli vositasidir. Zero, badiiy asarni raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlikda o‘qitish o‘quvchida nafaqat bilim, balki kuchli estetik zavq uyg‘otishga xizmat qiladi. Raqamli dunyoda yashayotgan yoshlar uchun multimedia vositalari asar mazmunini vizual va audio shaklda idrok etish imkonini beruvchi muhim ko‘prik vazifasini o‘taydi. Aynan ushbu innovatsion yondashuvlar orqali biz o‘quvchi qalbiga badiiy so‘z sehri va milliy g‘urur tuyg‘usini chuqurroq kirita olamiz. Shu sababli ham, adabiyot darslarida axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish metodikasini takomillashtirish bugungi kun metodikasi oldida turgan eng dolzarb masalalardan biri sanaladi.

Asosiy qism

Adabiyot darslarida multimedia vositalaridan foydalanish o‘qituvchining darsga tayyorgarlik ko‘rish darajasini va pedagogik mahoratini butunlay yangi bosqichga ko‘taradi. Avvalo, darsda qo‘llaniladigan multimedia vositalarini uchta asosiy yo‘nalishga ajratish mumkin: vizual (tasviriy), audio (tovushli) va interaktiv (muloqotga kirishuvchi) texnologiyalar. Ma’lumki, adabiy ta’limning asosi badiiy matn bo‘lsa, multimedianing vazifasi o‘sha matnni o‘quvchi ko‘z o‘ngida jonlantirishdan iboratdir. Masalan, lirik asarlar tahlilida o‘quvchilar badiiy matnni shunchaki o‘qimasdan, unga mos ravishda tanlangan musiqiy fon va mahoratli suxandonlar tomonidan ijro etilgan audio-matnni tinglasalar, asar ruhiga chuqurroq kirib boradilar.

Adabiyot darslari uchun asosiy multimedia dasturlari:

1. “Prezi” — Adabiy sayohat vositasi Ushbu dastur darsni shunchaki ma’ruzadan haqiqiy sayohatga aylantiradi. Masalan, yozuvchi hayotini o‘rganayotganda, biz bir slayddan ikkinchisiga o‘tmaymiz, balki yozuvchi tug‘ilgan xonadondan uning ijodxonasiga, so‘ngra u yaratgan asarlar olamiga “uchib” kirib boramiz. Bu o‘quvchida voqealar zanjiri uzilmasligi va dars mazmuni yaxlit bir manzara sifatida muhrlanishi uchun xizmat qiladi.

2. “Canva” — Asar qahramonlariga yangi nigoh Adabiyot — tasavvur ilmi. “Canva” orqali o‘quvchilar asar qahramonlarining zamonaviy qiyofasini, ularning ichki dunyosini aks ettiruvchi “moodboard” (kayfiyat xaritasi) yoki kitob uchun zamonaviy muqovalar yarata oladilar. Bu o‘quvchini nafaqat o‘quvchi, balki dizayner va munaqqid sifatida asar ustida ishlashga undaydi.

3. “Audacity” — So‘z sehri va ohang Adabiyotni his qilish uchun uni eshitish kerak. Ushbu dastur yordamida g‘azal yoki doston parchalarini mahoratli ijrolar va mos kuylar bilan boyitish mumkin. Sinfda taralayotgan mayin musiqa va unga

hamohang o‘qilayotgan she’r matni o‘quvchining qalbini junbushga keltiradi, bu esa quruq yod olishdan ko‘ra o‘n barobar samaraliroqdir.

4. “LearningApps” — Intellektual o‘yinlar maydoni Zerikarli savol-javoblardan charchagan o‘quvchi uchun bu dastur haqiqiy topilma. Adabiy qahramonlarni o‘z jufti bilan topish, voqealar ketma-ketligini joylashtirish kabi interaktiv krossvordlar o‘quvchini beixtiyor darsga jalb qiladi. Bu yerda o‘quvchi xato qilishdan qo‘rqmaydi, balki o‘yin orqali bilimini mustahkamlab boradi.

5. “Kahoot!” — Sinfda sog‘lom raqobat ruhi Darsning so‘nggi daqiqalarida o‘tkaziladigan tezkor viktorina o‘quvchilarning diqqatini eng yuqori nuqtaga olib chiqadi. Har bir to‘g‘ri javob uchun beriladigan ballar va peshqadamlar jadvali darsni qizg‘in musobaqaga aylantiradi. Bu usul o‘quvchini keyingi darsga yanada yaxshi tayyorgarlik ko‘rib kelishga ruhan tayyorlaydi.

Yuqorida sanab o‘tilgan multimedia dasturlari shunchaki texnik vosita emas, balki zamonaviy adabiyot darsining “yuragi” deb hisoblayman. Bugungi o‘quvchi axborotni faqat qog‘ozda emas, balki harakatda, rangda va ohangda ko‘rishga odatlangan. Agar biz darsda “Prezi” bilan tasviriy dunyoni, “Audacity” bilan so‘z jilosini va “Kahoot!” orqali hayajonli raqobatni yarata olsak, adabiyot darsi zerikarli majburiyatdan haqiqiy ma’naviy ehtiyojga aylanadi.Shuni alohida ta’kidlashni istardimki, multimedia — bu o‘qituvchining o‘rnini bosuvchi kuch emas, balki uning mahoratini ochib beruvchi ko‘zgudir. Biz ushbu dasturlardan foydalanar ekanmiz, asosiy maqsadimiz — texnologiya ortiga yashiringan badiiy asar mohiyatini o‘quvchiga sodda va qiziqarli tilda yetkazishdir. Zero, rang-barang slaydlar ortida turgan yozuvchi dardi, qahramon kechinmalari va milliy g‘oya multimedia yordamida o‘quvchining ongiga emas, balki to‘g‘ridan-to‘g‘ri yuragiga kirib boradi. Shundagina biz ta’limda integratsiyaga va chinakam kreativ yondashuvga erishgan bo‘lamiz.

Xulosa Aslida, adabiyot darsi — bu qalb tarbiyasi. Biz darsga multimedia dasturlarini olib kirar ekanmiz, maqsadimiz kitobni kompyuterga almashtirish emas, balki kompyuter orqali kitobga yo‘l ochishdir. Bugungi yoshlarning nigohi ekranlarga

mixlangan bir paytda, biz ularga Navoiy bobomizning g‘azallarini yoki Qodiriyning o‘ychan dunyosini aynan o‘sha ekranlar orqali ko‘rsata olsakgina yutamiz.

Multimedia — bu sehrli tayoqcha emas, balki mohir o‘qituvchining qo‘lidagi o‘tkir asbobdir. Agar biz “Prezi” bilan chiroyli tasvir chizib, ortidan asarning ichki dardini tushuntira olsak, o‘quvchi darsdan “shunchaki ma’lumot” bilan emas, balki “katta bir hayajon” bilan chiqib ketadi.Muammolar har doim bo‘lgan va bo‘ladi: qaysidir maktabda svet o‘char, qayerdadir internet sekin ishlar. Lekin gap texnikada emas, gap munosabatda. O‘qituvchi o‘z ustida ishlab, yangilikdan qo‘rqmasa, oddiygina mobil telefonda tayyorlangan kichik bir videolavha ham o‘quvchining hayotini o‘zgartirib yuborishi mumkin. Adabiyot darslarida innovatsiya — bu hashamat emas, balki ehtiyojdir. Biz texnologiyani adabiyotga emas, adabiyotni texnologiya yordamida yoshlarning yuragiga olib kirishimiz kerak. Shunda adabiyot darsi zerikarli ma’ruzalar maydoni emas, balki haqiqiy san’at va tafakkur maskaniga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. **“Yangi O‘zbekiston strategiyasi”**. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. Yo‘ldoshev Q. **“Adabiyot o‘qitishning ilmiy-metodik asoslari”**. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 1996. – 144 b.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. **“Ta’limda innovatsion texnologiyalar (ta’lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar)”**. – Toshkent: “Iste’dod” jamg‘armasi, 2008. – 180 b.
4. Zunnunov A. **“Adabiyot o‘qitish metodikasi”**. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 1992. – 156 b.
5. Mavlonova R., To‘raeva O., Xoliqberdieva K. **“Pedagogika”**. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2001. – 312 b.
6. To‘xliev B. **“Adabiyot o‘qitish metodikasi”**. – Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2006. – 232 b.

7. Jalolov J. **“Chet til o‘qitish metodikasi”**. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2012. – 432 b. (Multimedia va texnologiya bo‘limi uchun manba sifatida).

8. Sodiqov Q. **“Multimedia texnologiyalaridan foydalanish usullari”** // “Xalq ta’limi” ilmiy-metodik jurnali. – Toshkent, 2023. – 4-son. – B. 24–28.

9. “O‘zbekiston Respublikasida o‘zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 20.10.2020 yildagi PF-6084-son.

10. www.ziyouz.uz – Elektron kutubxona portali (Adabiy manbalar va badiiy asarlar matni uchun).